

Macropedius, leerling van de Latijnse School

Een duik in het verleden van Den Bosch bracht voor mij een uitermate boeiende figuur aan het licht: Georgius Macropedius, oud leerling van de Latijnse School van Den Bosch, een Nederlandse humanist, schouleraar en de grootste Latijnse toneelschrijver van de 16de-eeuw. Zijn vrije Latijnse bewerking van het Middelnederlandse *Elckerlijc*, *Hecastus*, is internationaal bekend en zelfs nu nog worden zijn stukken regelmatig op internationale podia als de Salzburger Festspiele uitgevoerd.

Zelfs Shakespeare vond zijn werk goed

Macropedius' komedie *Andrisca* over twee sluwe en overspelige vrouwen die

problemen hebben met hun sullige echtgenoten, werd aan het eind van de 16de-eeuw door Shakespeare uitgewerkt in *The Taming of the Shrew*. Waarschijnlijk heeft Shakespeare in Londen kennis gemaakt met Macropedius' werk dat door zijn vriend en stadsgenoot Richard Field werd uitgegeven.

Leraar aan de Latijnse School

Joris van Lanckvelt, de eigenlijke naam van Macropedius, was in 1487 in Gemert geboren en vertrok op negenjarige leeftijd naar Den Bosch om te gaan studeren aan de Latijnse School. Hij verbleef daar in een van de kosthuizen van de Broeders des Gemenen Levens. Deze Broeders waren aanhangers van de beweging van de in de 14de eeuw opgerichte Moderne Devotie van Geert Grote. In 1512 werd Joris tot priester gewijd en werkte hij als leraar op de Latijnse School van Den Bosch.

Een klassieke naam hoort erbij

Hij nam een klassieke naam aan, zoals de gewoonte was onder 16de-eeuwse humanisten. *Joris* werd het Griekse *Georgius* en *Van Lanckvelt* werd vertaald als *Macropedius*. Onder zijn leiding werd de Utrechtse *St. Hieronymusschool* de belangrijkste Latijnse School van de Noordelijke Nederlanden. Zijn werken werden in Den Bosch, Utrecht, Antwerpen, Bazel, Frankfurt, Keulen, Londen en Parijs gepubliceerd. Macropedius overleed in 1558 tijdens een pestepidemie in Den Bosch en werd begraven in de inmiddels verdwenen Fraterskerk.

Groot en toch onbekend

Macropedius is een grote Nederlander en bij het grote publiek onbekend. Ook in Den Bosch kent bijna niemand deze grote humanist die invloedrijke figuren in kerk, overheid, wetenschap en kunst heeft opgeleid. De reden voor zijn onbekendheid is waarschijnlijk dat hij ook zijn toneelstukken in het Latijn schreef terwijl schrijvers en dichters uit de Nederlandse Republiek steeds meer in het toegankelijk Nederlands schreven. Maar wij gaan wel slordig om met de genieën die Nederland heeft voortgebracht. In zijn geboorteplaats was er een *Macropedius College* dat in 1996 omgedoopt werd tot Commanderij College. Dit gebrek aan historisch besef en decorum vind ik stuitend.

Een compositieopdracht

Ik heb onlangs van het bestuur van het JeroenBosch Koor een compositieopdracht gekregen voor het 50-jarig bestaan van het koor in dit jaar. Het is een leuke opdracht waarbij ik binnen het gegeven thema goed uit de voeten kan. Ik ben dan ook zelf al het nodige vooronderzoek aan het verrichten om een compositie te schrijven die relatie heeft met heden en verleden en de dynamiek die van oudsher met de stad Den Bosch verbonden is. Ik hoop dat ik met de nieuw te schrijven compositieopdracht Joris weer een beetje voor het voetlicht kan brengen.

Wat is eigenlijk een goed leven?

De compositie gaat over een vraag die Macropedius in zijn toneelstuk *Hecastus* opwerpt: Wat is eigenlijk een goed en zinvol leven? De compositie is nu bijna klaar; de teksten die ik gebruikt heb zijn van Macropedius, van zijn tijdgenoot Luther, maar ook van eigentijdse denkers als bisschop Mgr. Gerard de Korte en Dominee mevrouw Erica Scheenstra. Deze teksten zijn al op muziek gezet.

Schrijf jij ook een tekst?

Ik zou jullie als opvolgers van Macropedius, scholieren van de “Latijnse School” van Den Bosch, willen vragen of jullie misschien een tekst (proza of poëzie) willen schrijven die ik vervolgens op muziek kan zetten om hem te gebruiken in de compositie die in oktober van dit jaar tweemaal uitgevoerd gaat worden door het JeroenBosch Koor in den Bosch. Een kans bij uitstek om een tekst van je te laten vereeuwigen op muziek!

Dit is de bedoeling...

Het is de bedoeling dat je voor 1 april een gedicht schrijft van 6x4 regels, vergelijkbaar met het gedicht “Nihil sodales” van Macropedius dat door de heer Desmense is vertaald:

Nihil, sodales, tandem erit
Caro nostra quam extinctus cinis,
Et mollis instar aëris
195 Sese resolvet spiritus. *

Ut nubili vestigium
Haec vita nostra transiet,
Ut nebula dissolvenda, quae
Radiis liquet solaribus. *

200 Perinde ut umbrae transitus
Vitae suavis tempus est,
Operisque nostri ac nominis
Cum tempore erit oblivium. *

Igitur, sodales, commodis
205 Fruamur his praesentibus,
Veluti iuventa celeriter
Imbuti Iaccho et balsamo! *

Non temporis flos transeat,
Vernis coronemur caput
210 Per omne pratum et compitum
Rosis, priusquam marceant! *

Nullus sit exsors gaudii,
Laetitia ubique symbola
Linquamus, haec quod una sit
215 Pars atque sors mortalibus!

Niets, o vrienden, zal straks zijn
ons lijf dan uitgedoofde as,
en net zo niets als ijle lucht
dat wat ooit onze geest en adem was.

Zoals de wolken gaan door de lucht
zal ons leven hier verlopen,
als mist, onontkoombaar opgelost,
door zonnestralen verzopen.

Net zo is het zoete leven
als een schaduw die passeert,
en mettertijd zal ons doen en laten
weer vergeten zijn en verleerd.

Dus laat ons, vrienden, smullen van
de genoegens die het heden schenkt,
als waren wij snel met jeugdige elan
van wijn en balsem doordrenkt.

Laat niet de bloei van de tijd vergaan,
laat de lente met rozen ons kronen
bij elke weide en kruising van wegen,
voor verwelking zich gaat vertonen.

Laat niemand zonder vreugde zijn,
laat de blijheid nergens ontbreken,
want die alleen is ons lot en ons deel
tot de levensvlag wordt gestreken.

Het mag ook een stuk proza zijn van een half A4-tje. De vorm staat je vrij, de inhoud moet op een of andere wijze duidelijk maken hoe jij aankijkt tegen een “goed en zinvol” leven.

Uiterlijk 1 maart moeten de teksten ingeleverd zijn bij info@paulvangulick.com. De heer Desmense zal je tekst vertalen in het Latijn en dát zal ik gebruiken in mijn compositie.

Wat gebeurt er met al die teksten die ingeleverd worden?

Uiteindelijk maak ik een keuze uit de aangeleverde teksten. De teksten die niet gekozen worden, worden gebundeld met alle teksten die in de compositie gebruikt zijn. Zo ontstaat er een document over hoe scholieren van het Stedelijk Gymnasium aankijken tegen de zin van ons leven. Ik hoop dan ook dat jullie met dit gegeven aan de slag zullen gaan en dat er veel teksten ingeleverd zullen worden.

Paul van Gulick,
Januari 2018